

SOSYAL POLİTİKALAR GENEL BAŞKAN YARDIMCILIĞI

MYK BİLGİ NOTU

(29.08.2022)

YÜKSEL TAŞKIN

SOSYAL POLİTİKALARDAN SORUMLU GENEL BAŞKAN YARDIMCISI

SOSYAL POLİTİKA GÜNDEMİ (29.08.2022)

Ülkemiz giderek yaşlanırken sosyal devletin de buna göre yapılanması kaçınılmazdır

Mevcut durumun analizi:

Ülkemizde 65 yaş üstü yurttaşların sayılarının hızla arttığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle söylersek, ülkemiz hızla yaşlanmaktadır. Bu durum sağlık sisteminden emeklilik sistemine ve bir bütün olarak sosyal hizmetlere kadar pek çok alanı etkimektedir. Ülkemiz geleceğini bu gerçekliğe göre planlayamazsa yaşlılarımızı, en huzurlu yıllarını geçirmeleri gereken dönemde zor yıllar beklemektedir.

CHP Sosyal Politikalar Başkan Yardımcılığı olarak yaşlıları edilgen, muhtaç bir anlayışla gören yaklaşımları kabul etmiyoruz. Ekim ayında gerçekleştireceğimiz Yaşlılık Çalıştayımız sonucunda bir “**Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi ve Eylem Planını**” kamuoyuyla paylaşacağız. Çalıştay öncesinde mevcut durumun analizine odaklanıyoruz:

Dünyada kronolojik yaşlılık sınırı 65 yaş olarak kabul edilmektedir. Ulusal ve uluslararası yaşlılık çalışmalarında ağırlıklı olarak DSÖ'nün tanımı (65 Yaş) esas alınmaktadır. Buna göre bireyler açısından yaşlılık sınıflaması şöyledir:

- Genç yaşlılık: 65-74 yaş arası,
- Orta yaşlılık: 75-84 yaş arası,
- İleri yaşlılık: 85 yaş ve üstü.

Yaşlı nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, ülkemizde 2016 yılında yaşlı nüfusun yüzde 61,5'inin 65-74 yaş grubunda, yüzde 30,2'sinin 75-84 yaş grubunda ve yüzde 8,2'sinin 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görülürken, 2021 yılında yüzde 64,7'sinin 65-74 yaş grubunda, yüzde 27,3'ünün 75-84 yaş grubunda ve yüzde 8,0'inin 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görüldü. Görüldüğü gibi 65-74 yaş arası gurubun sayısında artış vardır.

Toplumlar açısından yaşlılık sınıflaması ise şöyledir:

- Genç Toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının yüzde 4'ten az olduğu toplumlar.
- Erişkin Toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının yüzde 4-7 arasında olduğu toplumlar.
- Yaşlı Toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının yüzde 7-10 arasında olduğu toplumlar. (Dünya ortalaması ve Türkiye ortalaması yüzde 9,5'tir)
- Çok Yaşlı Toplumlar: Yaşlı nüfusun tüm nüfusa oranının yüzde 10'un üzerinde olduğu toplumlar.

Ülkemiz bu kategorilerden hangisine girmektedir?

TUIK verilerine göre yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda yüzde 24,0 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2016 yılında yüzde 8,3 iken, 2021 yılında yüzde 9,7'ye yükseldi. Yaşlı nüfus oranının 2025 yılında yüzde 11,0, 2030 yılında yüzde 12,9, 2040 yılında yüzde 16,3 olacağı öngörüldü. Bu da demektir ki ülkemiz artık Yaşlı Toplumdan, **Çok Yaşlı Toplum** kategorisine geçiş yapmaktadır ve ilgili politikalarını bu gerçekliğe göre oluşturmak zorundadır.

Yine toplam hane sayısı içerisinde tek kişilik hane sayısının da önemli oranda artması, tek başına yaşayan veya yaşamak zorunda kalan yaşlıların da arttığını göstermektedir:

TOPLAM HANE SAYISI (Milyon)					
2016	2017	2018	2019	2020	2021
22.2	22.6	23.2	24.0	24.6	25.3
TEK KİŞİLİK HANE SAYISI (Milyon)					
2016	2017	2018	2019	2020	2021
3.3	3.4	3.7	4.0	4.4	4.7

Türkiye'de 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 haneden 6 milyon 112 bin 760'ında yaşlı nüfus olarak tanımlanan, 65 ve daha yukarı yaşta en az bir fert bulunduğu görüldü. Diğer bir ifadeyle, hanelerin yüzde 24,1'inde en az bir yaşlı fert yaşamaktadır.

Tek Kişilik Hane Sayısındaki ciddi artış tek başına yaşayan yaşlıların arttığına da önemli bir göstergesidir. Tek Başına Yaşayan Yaşlı Kadın sayısının giderek arttığını görmek de zor değildir. Yaşlı nüfusun 2021 yılında yüzde 44,3'ünü erkek nüfus, yüzde 55,7'sini kadın nüfusun oluşturduğunu anımsadığımızda, Tek Başına Yaşayan Yaşlı Kadın Nüfus oranının giderek artacağını öngörebiliriz. En az bir yaşlı fert bulunan 6 milyon 112 bin 760 hanenin 1 milyon 561 bin 398'ini tek başına yaşayan yaşlı fertler oluşturdu. Bu hanelerin %74,9'unda yaşlı kadınlar, %25,1'inde ise yaşlı erkekler yaşamaktadır. Yaşlı kadınların özellikle kentin çeperlerinde ve kırsalda yaşayanları, sosyal politikaların daha çok dokunması gereken bir kesimi oluşturacaktır. Yerel yönetimlerin de planlamalarını buna göre yapmaları zorunludur.

Bu rakamlar kadar önemli olan ise **Yaşlı Bağımlılık Oranıdır**. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, 2016 yılında yüzde 12,3 iken bu oran 2021 yılında yüzde 14,3'e yükseldi. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında yüzde 16,4, 2030 yılında yüzde 19,6, 2040 yılında yüzde 25,3 olacağı öngörüldü:

YAŞLI BAĞIMLILIK ORANI:					
2016	2017	2018	2019	2020	2021
12,26	12,56	12,92	13,39	14,10	14,39

Yaşlı Bağımlılık Oranı'ndaki artış, Emekli, Dul Maaşı ve Yaşlılık Maaşı alanların sayısındaki artışla beraber düşünüldüğünde sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği bakımından alarm zillerinin çaldığı görülecektir:

Önce genel çalışma istatistiklerine bakalım:

2022 1. Çeyreğinde Toplam İstihdam:	29 Milyon 964 Bin
Çalışma Çağındaki Nüfus:	64 Milyon 332
Kayıtlı Tam İstihdam:	20 Milyon 878
Çalışma Çağındaki Erkek Nüfus:	31 Milyon 827
İstihdam oranı	Yüzde 46.6.
Kayıtlı ve Tam zamanlı İstihdam (KATİ):	Yüzde 32,5

Bu rakamlar kayıtsız, kısmi ve eksik istihdamın yüksekliğini gösteriyor: 9 Milyon 086 Bin. Başka bir ifadeyle çalışanların neredeyse üçte biri kayıtsız, kısmi ve eksik istihdam. Bu durum çalışanların primleri ödenmediği için emeklilik haklarının ellerinden alınmasına ve sağlık vb. hizmetlerden yeterince yararlanamamalarına yol açıyor. Aktif ve Mutlu Yaşlanma Politikaları için de kayıt-dışı ile mücadele öncelikli olmalıdır. Ülkemizin en temel sorunlarından birisi toplam istihdamı 40 milyona taşımak ama bunu yaparken de kayıt-dışını hızla eritmektir. Toplam istihdamın 40 milyon olduğu bir ülkede aktif-pasif çalışan oranı da daha sağlıklı olur.

Yine yaklaşık 10 milyon kişinin prim vermediği, kayıt-dışı olduğu bir ülkede yaşlılar da kaliteli bir hayat yaşayamazlar. Dolayısıyla aktif ve huzurlu yaşlanma sadece güçlü sosyal politikalar üretilmesiyle ilgili değildir. Bunu mümkün kılacak yapısal krizlerinde çözülmesi şarttır. Yani üretim ve prim esasına dayalı güvenceli istihdamda artış...

Yukarıdaki tablo düzelmezse aşağıdaki tabloda çoğunluğu yaşı olanların hayat kaliteleri de arttırılmaz:

Emekli, Dul ve Yetim Maaşı Alanlar	13 Milyon 800 Bin
Yaşlı Maaşı Alanların	820 Bin

Yukarıdaki tabloda **Yaşlı Maaşı** alanların 800 binin üzerinde çıktığı görülmektedir. Bu maaşı almak için hiçbir sosyal güvencenin olmaması ve kamunun belirlediği Muhtaçlık Sınırının altında gelirinizin olması gerekmektedir. Bu kategoride bir milyona yakın hanenin varlığı düşündürücüdür. Bu bireylerin hayatları boyunca üretim süreçlerinin dışında kaldıkları anlaşılmaktadır.

Bu durum da bizi yaşlı nüfusun yoksulluğu ana konusuna bağlamaktadır:

TÜİK'in Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 60'ına göre hesaplanan yoksulluk oranı, 2016 yılında Türkiye geneli için yüzde 21,2 iken 2020 yılında yüzde 21,9 oldu. Bu oran, yaşlı nüfus için 2016 yılında yüzde 16,0 iken 2020 yılında yüzde 16,7 oldu. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde, yaşlı erkeklerde yoksulluk oranı 2016 yılında yüzde 14,7 iken 2020 yılında yüzde 15,6 oldu. Yaşlı kadınlarda yoksulluk oranı ise 2016 yılında yüzde 17,0 iken 2020 yılında yüzde 17,6 oldu.

Bu rakamlar yaşlılarımızı yoksulluğun ve yoksunluğun pençesinden kurtaramadığımızı göstermektedir. Pek çok alanda olduğu gibi bu alanda da yaşlı kadınlar yoksulluğu daha derinden yaşamaktadırlar. Güçlü, etkin ve adil bir sosyal devleti inşa ederek bu sorunları gidereceğiz. Bu hedefimize ulaşmak için üç temel ilkemiz, üretim, güvenceli istihdam ve bölüşüm olacaktır...